

## Devrim Sonrası Dürziler ve İsrail

Ömer Özkızılcık

### Giriş

Devrime giden süreçte rejim aleyhinde de olsalar görece tarafsız kalmayı tercih eden ve rejimin Süveyda vilayetini idare etmesine izin vermeyen Dürzi toplumu, Esed rejiminin devrilmesinin ardından yeni kurulan geçiş yönetimiyle birlikte Suriye'deki geleceğini yeniden şekillendirme sürecine girmiştir. Ahmed el Şara'nın liderliğinde kurulan ve geçici olarak ülke idaresini üstlenen emanetçi hükümetin göreve başlamasıyla birlikte Dürzilerin, yıllardır süren savaşın ardından nasıl bir siyasî ve toplumsal pozisyon alacakları önemli bir gündem haline gelmiştir. Özellikle İsrail sınırına yakınlığı ve Golan Tepeleri çevresindeki jeopolitik önemi nedeniyle Dürziler, hem iç politikada hem de bölgesel denklemde kritik bir aktör olarak öne çıkmaktadır.

Yeni dönemde Dürzilerin Suriye hükümeti ve İsrail'le olan ilişkileri, Suriye'deki güç dengeleri açısından belirleyici olabilir. Bu rapor; Dürzi toplumunun devrim sonrası dönemdeki siyasî ve askerî pozisyonunu, İsrail'le ilişkilerini ve yerel dengeler içerisindeki rolünü analiz etmeyi hedeflemektedir. Raporun hazırlanmasında açık kaynaklar, saha araştırmasından elde edilen bulgular, Dürzi toplumunun siyasî, askerî, dinî ve STK temsilcileriyle yapılan mülakatlardan elde edilen bilgiler temel alınmıştır. Raporda; Dürzi toplumunun geçiş sürecindeki konumu, İsrail'le kurduğu temaslar, yeni yönetimle olan ilişkileri ve gelecekteki olası senaryolar detaylı şekilde ele alınmaktadır.

### Suriye Dürzilerinin Yapısı

Tarihi süreç içerisinde kendilerini idare eden yapıların zulmüne uğramamak için kapalı bir toplum yapısı geliştiren Dürziler, dinlerini gizli tutarak kimliklerini korumayı başarmıştır. Suriye'deki Dürzi topluluğu, nispeten küçük nüfuslarına rağmen ülkenin siyasî sahnesinde her zaman önemli bir rol oynamıştır. Dürziler, küçük ve kendi içlerinde kapalı bir yapı olsalar da karmaşık bir dinî liderlik yapısına sahiptir ve bu yapı içerisinde farklı aktörler öne çıkmaktadır.

#### Üç Şeyh el-Akıl: Haceri, Hannavi ve Cerabua

Dürzilerin dini liderlerine "Şeyh el-Akıl" denilmektedir. Suriye'deki Dürzi topluluğunu üç Şeyh el-Akıl yönetmektedir: Şeyh Haceri, Şeyh Hannavi ve Şeyh Cerabua. Bu üç lider, farklı siyasî görüşleri temsil etmektedir.<sup>(1)</sup>

Şeyh Haceri, İsrail ve Suriye Demokratik Güçleri ile iletişim halinde olup Süveyda için otonom bölge talebinde bulunmaktadır. Kendisinin özellikle Dürzi Dağı ve kırsalındaki Dürziler üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Şeyh Hannavi ise siyasetten uzak durmakla

<sup>(1)</sup> Ömer Özkızılcık, "İsrail'in Güney Suriye stratejisi başarılı olabilir mi?", Anadolu Ajansı, 11 Mart 202, <https://bit.ly/4jZr5Qp> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

birlikte Suriye'nin toprak bütünlüğünden yana bir tutum sergilemekte ve İsrail'e karşı mesafeli durmaktadır. Şeyh Hannavi'nin özellikle Süveyda vilayetinin kuzey bölgelerinde daha etkili olduğu aktarılmaktadır. Öte yandan, Şeyh Cerabua'nın geçmişte Esed rejimiyle işbirliği yaptığı bilinmektedir.<sup>(2)</sup> Ancak Dürzi kaynakların aktardığına göre Şeyh Cerabua, eski rejim yanlısı biri değildir. Şeyh Cerabua'nın aslında Şam yönetimiyle çalışmaktan yana olduğu belirtilmektedir. Kendisi özellikle şehirli Dürziler üzerinde etkilidir.

### **Dinî Liderliğin Siyasî Etkisi**

Dürzilerde ruhban sınıfının toplum üzerindeki otoritesi, günlük yaşamdan tutun siyasî ilişkilere kadar geniş bir çerçeveyi kapsamaktadır. "Ukkal" olarak bilinen dinî hiyerarşinin en üstündeki sınıf, mezhebin sırlarına vakıf olmuş kişilerden oluşmaktadır.<sup>(3)</sup> Bunların arasından seçilen Şeyh el-Akıl, Dürzilerin günlük hayatlarına dair dinî ve hukuki meseleleri belirlemekle yükümlüdür.

Dürzi feodal liderler ve onlarla genellikle uyum içinde olan ruhban sınıfı, tarih boyunca Dürzi toplumunun bekasını koruyan ve yönlendiren kişiler olarak görülmüştür. Dürzilerin siyasî ve ruhanî liderleri arasındaki ilişki ise günümüze kadar büyük ölçüde feodal aileler arasındaki rekabetler tarafından belirlenmiştir.

### **Dürzilerin Askerî Gruplarının Oluşumu ve İç Dinamikleri**

Suriye iç savaşı döneminde ve devrim sonrası dönemde, Dürzilerin yaşadığı Süveyda vilayeti çeşitli silahlı grupların ortaya çıkışına sahne oldu. Bu gruplar, esasen ikiye ayrılmaktadır: Siyasî konularda tarafsızlığını koruyarak yerel halkı korumayı amaçlayanlar ve doğrudan Esed rejimiyle bağlantılı olanlar. Özellikle tarafsız gruplar, zorunlu askerliğe katılmayı reddeden genç Dürzi erkeklerin, rejimin istihbarat servisi tarafından tutuklanmasını engellemeyi ve bölge güvenliğini sağlamayı hedeflemekteydi.

### **Rical el-Kerame**

Rical el-Kerame (Onurlu Adamlar Hareketi), 2012 yılında Vahid el-Balus tarafından kurulmuş ve Süveyda'daki en büyük silahlı grubu haline gelmiştir. Bu örgüt, tutuklanan Dürzilerin serbest bırakılması için Esed rejimine karşı defalarca saldırılar düzenlemiştir.<sup>(4)</sup>

Beşar Esed'in iktidardan indirilmesinin ardından Rical el-Kerame ve Liva el-Cebel grupları ortak bir açıklama yaparak<sup>(5)</sup> Suriye'yi korumayı amaçlayan yeni bir ulusal ordunun çekirdeğini oluşturacak askerî yapıda birleşmeye hazır olduklarını duyurdu. Bu gruplar, özellikle Beşar Esed'in ordusunda olduğu gibi yetkililer tarafından halka baskı uygulamak

<sup>(2)</sup>Suriye TV, "30", "النشاز بـ الأسد" المطالبة بإسقاط الأسد بـ 30", Ağustos 2023, <https://bit.ly/44PcO4j> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(3)</sup>Britannica, "Druze", <https://www.britannica.com/topic/Druze> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(4)</sup>Aymenn Jawad Al-Tamimi, "Rijal al-Karama after Sheikh Abu Fahad Waheed al-Bal'ous' Assassination", Aymenn Jawad Al-Tamimi Blog, 26 Ekim 2015, <https://bit.ly/4iAFGAJ> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(5)</sup>North Press Agency, "Armed groups in Suwayda show readiness to integrate into new army", 7 Ocak 2025, <https://npasyria.com/en/120698/> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

için bir araç olarak kullanılan herhangi bir “hizipçi ya da mezhepçi orduyu” kategorik olarak reddettiklerini vurguladı.

Rical el Kerame’nin sözcüsü Basım Ebu Fahir; Netanyahu’nun Dürzileri koruma vaadini reddettiklerini ve Dürzilerin Suriye’nin bir parçası olduğunu ifade etmiştir.<sup>(6)</sup> Rical el-Kerame’nin böyle net bir tutum almasında diğer bir sebep ise, yapının Lübnan’daki Dürzi lider Velid Canbolat’a yakın olmasıdır.

### **Liva el Cebel**

Liva el Cebel Süveyda vilayetindeki en büyük ikinci askerî yapılanmadır. Diğer önemli askerî grupların aksine dinî bir otoritenin etkisinde olan liderlik yapısına sahip değildir. Bundan dolayı Liva el Cebel’in siyasî alandaki etkisi diğer gruplara nazaran daha sınırlıdır ve Dürziler arasındaki dinî otoriteden doğrudan etkilenmemektedir.

Liva el Cebel’in özellikle Rical el Kerame ile yakından işbirliği yaptığı ve birçok konuda beraber hareket ettiği bilinmektedir. İsrail’e karşı mesafeli duran Liva el Cebel, kendisini Esed rejimi düşmanı bir devrimci grup olarak tanımlamaktadır. Suriye ordusuna dâhil olmayı kabul etmekle birlikte bunun zamana yayılması gerektiğini savunmaktadır. Suriye’deki seçimler tamamlandıktan sonra tam anlamıyla kendisini lağvedip Suriye ordusunun içinde erimeyi kabul ettiğini söylemektedir.

Suriye’nin Lazkiye ve Tartus bölgesinde rejim kalıntılarının başlattığı ayaklanma sonrasında Liva el Cebel’in lideri Necib Ebu Fahir, Suriye ordusuna ve Suriye’nin toprak bütünlüğüne açıktan destek vermiştir. Yayınladığı ses kaydında İsrail’i doğrudan kınamış ve Dürzilerin Suriye’nin bütünlüğüne olan bağlılığını tarihi atıflarda bulunarak teyit etmiştir.<sup>(7)</sup>

### **Ahrar el Cebel**

Süveyda’daki en büyük silahlı Dürzi gruplardan biri olan Ahrar el-Cebel, Şeyh Süleyman Abdalbaki liderliğinde faaliyet göstermektedir. Abdalbaki, bölgenin "Suriyeli kimliğine" vurgu yaparak, dış müdahaleleri kesinlikle kabul etmeyeceklerini belirtmiştir.<sup>(8)</sup> 7 Mart 2025 tarihinde kimliği belirsiz kişilerce Şeyh Süleyman Abdalbaki bir suikast girişimine maruz kalmıştır, fakat saldırıdan yara almadan kurtulmuştur.<sup>(9)</sup>

<sup>(6)</sup> Suriye TV, “2”, “حمية الدروز ”, 2 Mart 2025, <https://www.syria.tv/305347> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(7)</sup> Abdelsalam Alabbas, “نجيب أبو فخر، الناطق الرسمي باسم لواء الجبل في السويداء، كلام في قمة الوطنية والعقل، هذا وأمثاله من ”، Twitter, <https://x.com/Abdelsalam478/status/1898193074364244285> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(8)</sup> Suriye TV, “24”, “أحرار جبل العرب ” في السويداء: هويتنا سورية ونرفض التدخل الخارجي, 24 Şubat 2025, <https://bit.ly/42SdiUE> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(9)</sup> Haber Vitriini, “Suriye yönetimine yakın Dürzi lidere suikast girişimi”, 10 Mart 2025, <https://bit.ly/4iH8lnr> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

### Rical el Şeyh el-Kerame

Leys el-Balus, Rical el Şeyh el-Kerame adlı askerî grubun lideri olarak önemli bir figür haline gelmiştir. Kendisi Rical el-Kerame'nin kurucusu olan Vahid el-Balus'un oğludur. Rical el Şeyh el-Kerame askerî kuvvet açısından sınırlı bir güce sahip olsa da Rical el-Kerame grubu ile iç içe geçmiş bir ortaklığı bulunmaktadır.

Netanyahu'nun Dürzileri koruma açıklamasına Leys el-Balus sert tepki göstermiş ve "Dürziler olarak yurt dışından gelecek tüm koruyucuları reddediyoruz ve Suriyeliler olarak bir ulusal vizyonumuz var" demiştir.<sup>(10)</sup> Hatta Balus, Ahmed Şara ile görüşmek üzere Şam'a giden heyette yer almıştır.<sup>(11)</sup> Ancak bu görüşmeye askerî grup lideri sıfatıyla değil, Dürzi dinî lideri olarak katılmıştır. Bu durum, Dürzi toplumunda dinî ve askerî liderliğin iç içe geçtiğini göstermektedir.

### Süveyda Askerî Meclisi

Netanyahu'nun açıklamasıyla eş zamanlı olarak Süveyda Askerî Meclisi ilan edildi.<sup>(12)</sup> Bu yapılanma, Süveyda'yı tehditlerden koruyacağını ve gelecekte Suriye ordusunun bir parçası olmayı hedeflediğini belirtmiştir. Ancak meclisin adına ve bayrağına bakıldığında Suriye Demokratik Güçlerine bağlı Askerî Meclis yapılarından esinlenildiği net bir şekilde görülmektedir. Şimdilik oldukça küçük bir yapıya sahip olsa da Süveyda Askerî Meclisi, ekonomik sıkıntı yaşayan Dürzi gençlerini cezbetmek için finansman bulabilirse büyüme potansiyeline sahiptir. Süveyda Askerî Meclisini kuran kişiler hakkında iki farklı iddia bulunmaktadır. Birinci iddia bu kişilerin uzun yıllardır Esed rejimiyle iş birliği yapan Dürzi figürler olduğu yönündedir. İkinci iddia ise Tenef bölgesinde konuşlu CENTCOM'a bağlı Amerikan askerleriyle düzenli olarak irtibat halinde olan kişilerden oluştuğudur.

### Dürzilerin Ekonomik Yapısı ve Sosyal Durumu

Dürziler; ağırlıklı olarak Suriye, Lübnan ve İsrail tarafından işgal altında bulunan Golan Tepelerindeki dağlık ve kırsal bölgelerde yaşayan, geleneksel olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşan bir toplumdur. Özellikle Cebel-i Lübnan bölgesinde ipek üreticiliği ekonomik açıdan önemli bir faaliyettir. Tripoli, Sayda ve Beyrut gibi önemli ticari merkezlerde pazarlanan ipek üreticiliği, bölge ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Lübnan'da ise Dürzilerin tarih boyunca sahip oldukları topraklar, Dürzi ailelerin önemli gelir kaynaklarından biri olmuştur. İsrail'de yaşayan Dürziler ise orduda görev alma veya devlet kurumlarında çalışma avantajları sayesinde diğer Dürzilere görece daha iyi bir ekonomik seviyeye sahiptir.

<sup>(10)</sup> Suriye TV, "2", "حمایة الدروز", Mart 2025, <https://www.syria.tv/305347> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(11)</sup> Suriye TV, "24", "الرئيس السوري يلتقي وجهاء الدروز في دمشق", Şubat 2025, <https://bit.ly/4IRIaNT> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(12)</sup> Daa al-Sahnawi, "Suweida Military Council - what does it want and who is behind it?", The New Arab, 28 Şubat 2025, <https://www.newarab.com/news/what-suweida-military-council-and-why-did-it-appear-now> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

Suriye'deki Dürziler, genellikle Süveyda ve Şam'ın güneydoğusundaki köylerde yaşamakta ve çoğunlukla tarımla uğraşmaktadır. Ancak Süveyda bölgesindeki tarıma elverişli olmayan dağlık araziler, Dürzilerin ekonomik faaliyetlerini sınırlandırmaktadır. Savaşın etkisinin göreceli olarak sınırlı olduğu Süveyda vilayetinde ekonomik şartlar ve yaşam kalitesi son derece düşüktür. Kent yapılanması ve altyapı çok geridedir. Mimari anlamda Suriye'nin diğer bölgelerinden de ayrılmaktadır ve kendine has bir mimari dokusu vardır.

### **Diaspora Bağlantıları ve Ekonomik Destek**

Yurtdışında yaşayan Dürzi nüfusunun önemli bir kısmı Latin Amerika, Kuzey Amerika, Avustralya ve Batı Afrika'ya dağılmış durumdadır. Özellikle Venezuela'daki büyük Dürzi diasporası, Suriyeli Dürzilere önemli ekonomik destek sağlamaktadır. Bu ekonomik desteğin bir asrı geçkin süredir devam etmesi, Dürzilerin inanç esasları gereği birbirlerine sahip çıkmak zorunluluğundan kaynaklanmaktadır.

### **İsrail'in Dürzi Politikası**

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Suriye'nin güneyindeki Dürzi toplulukları hakkında yaptığı açıklamalarla bölgesel politikalarda yeni bir tartışma başlattı. Netanyahu'nun koruma vaatleri ve güvenlik garantisi söylemi, İsrail'in Dürzilere yönelik uzun vadeli stratejilerinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

### **İsrail'deki Dürzi Toplumu ile Bağlantılar**

İsrail'deki Dürzi nüfusunun sayısı 130 bini aşmakta ve ülke nüfusunun yaklaşık %1,7'sini oluşturmaktadır. Çoğunluğu ülkenin kuzeyinde yaşayan Dürziler, İsrail vatandaşı Filistinlilerin oluşturduğu 2 milyonu aşkın Arap nüfusunun da yaklaşık %8'ine tekabül etmektedir.<sup>(13)</sup>

Önemli bir nokta, 1956'da Dürzi topluluğunun lideriyle yapılan anlaşmadan sonra Dürzi erkeklerin İsrail ordusuna katılımını zorunlu hale getiren bir yasa çıkarılmış olmasıdır. Anadilleri Arapça olan Dürziler, İsrail Dışişleri Bakanlığının internet sitesinde "Dürzi topluluğunun İsrail için ülkedeki azınlıklar arasında çok özel bir yeri vardır" şeklinde tanımlama bulunmaktadır.<sup>(14)</sup>

Öte yandan, İsrail'deki Dürzi topluluğu içinde kimlik sorunları yaşandığı görülmektedir. Bazı Dürzi aktivistler, "Dürziler, Arap'tır ve Filistinlidir. İsrail kimliği diye bir şey yoktur. Ya Yahudi'sindir ya da Filistinlisindir." görüşünü savunmaktadır. Ancak İsrail'deki Dürzi siyasetçiler ise "Biz Filistinli değiliz. Biz İsrail'in bir parçasıyız. İsrail devletinin Yahudi

<sup>(13)</sup> Jerusalem Post, "Who are the Druze in Israel? - explainer", 28 Haziran 2024, <https://www.jpost.com/israel-news/culture/article-812265> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(14)</sup> Abdel Ra'ouf D. A. R. Arnaout, Ekrem Biçeroğlu ve Halime Afra Aksoy, "İsrail'de hükümet üyeleri arasındaki anlaşmazlıklar tırmanıyor", Anadolu Ajansı, 17 Mayıs 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilde-hukumet-uyeleri-arasindaki-anlasmazliklar-tirmani-yor/2590377> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

devleti olduğunu kabul etmekteyiz ama eşitliği ortadan kaldıran bu yasaya da karşıyız." görüşündedir.<sup>(15)</sup>

İsrail’de ve İsrail tarafından işgal edilen Golan tepelerinde yaşayan Dürzi toplumla, Suriye ve Lübnan’da yaşayan Dürzi toplum arasındaki en büyük farkın Arap kimliği olduğu belirtilmektedir. Suriye ve Lübnan’daki Dürziler kendilerini Arap olarak görüp, Arap kimliklerini güçlü bir şekilde korurlarken, İsrail’in kontrolü altındaki Dürziler arasında etnik Arap kimliği görece daha zayıftır. Bu grup için Dürzilik hem dini hem de etnik bir kimliktir. Suriye ve Lübnan’daki Dürziler için Dürzilik dini bir kimliktir. Etnik kimlikleri Arap’tır.

### **Koruma Vaadi ve Güvenlik Garantisi Söylemi**

Netanyahu, Suriye'nin güneyindeki Dürzilere yönelik herhangi bir tehdide müsamaha göstermeyeceklerini açıkça ilan etti. Bu açıklama, İsrail'in Suriye'nin güneyinde Heyet Tahrir eş-Şam (HTŞ) ya da yeni Suriye yönetimiyle bağlantılı herhangi bir gücün varlığına izin vermeyeceği yönündeki beyanlarının bir parçası olarak geldi. Netanyahu ayrıca, Suriye'nin Kuneytra, Dera ve Süveyda vilayetlerinin tamamen silahsızlandırılmasını talep ettiklerini belirtti.<sup>(16)</sup>

İsrail Dışişleri Bakanı Gideon Katz da "bölgedeki dost topluluklarla bağlarını güçlendireceklerini" ifade ederek özellikle İsrail'in Golan Tepelerinde yaşayan Dürziler ile Güney Suriye'deki Dürzi topluma destek vereceğini dile getirmiştir. Bunun yanında, İsrail güçlerinin "Şam'a kadar uzanan Suriye'nin güneyindeki güvenlik bölgesinde düşman güçlerin varlık göstermesine izin vermeyeceğini" ve "her türlü tehdide karşı harekete geçeceklerini" vurgulamıştır.<sup>(17)</sup>

Bununla birlikte Netanyahu'nun açıklamaları Suriye'de tepkiyle karşılanmıştır. Aralarında Süveyda'nın da olduğu Suriye'nin güneyindeki farklı şehirlerde İsrail'i protesto gösterileri düzenlenmiştir.<sup>(18)</sup> Netanyahu'nun bu açıklaması üzerine Süveyda vilayetinden bir dinî heyet, Şam’a gidip Suriye Cumhurbaşkanıyla görüşme gerçekleştirmişlerdir. Heyet içerisinde Rical el Şeyh el Kerame ve Ahrar el Cebel gruplarının liderleri dinî vasıfları bulunmuşlardır. Öte yandan en büyük askerî grup olan Rical el-Kerame'nin lideri, dinî bir figür olmadığı için bu grup adına görüşmeye dinî lider olan yardımcısı Munis Ebu Hala katılmıştır. Liva el Cebel’in dinî sıfatlara haiz bir lideri olmaması sebebiyle bu grup toplantıya katılmamıştır.<sup>(19)</sup> İlk başta planlanan Şeyh Hannavi ve Şeyh Cerbua’nın Şam’a gitme planı, Şeyh Haceri’nin yoğun

<sup>(15)</sup> Esat Fırat, “İsrail’deki Dürziler kimlik sorunu yaşıyor”, Anadolu Ajansı, 5 Eylül 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israildeki-durziler-kimlik-sorunu-yasiyor/1246837> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2024).

<sup>(16)</sup> Anı, “Netanyahu calls for demilitarization of Southern Syria, protection for Druze”, The Tribune, 23 Şubat 2025, <https://www.tribuneindia.com/news/world/netanyahu-calls-for-demilitarization-of-southern-syria-protection-for-druze/> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(17)</sup> Sebastian Usher, “Israel demands complete demilitarisation of southern Syria”, 25 Şubat 2025, <https://www.bbc.com/news/articles/cvgenz02lp8o> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(18)</sup> Laith Al-Jnaidi, ve Ahmed Asmar, “Syrians protest Netanyahu’s call for demilitarization of southern Syria”, Anadolu Ajansı, 24 Şubat 2025, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/syrians-protest-netanyahu-s-call-for-demilitarization-of-southern-syria/3491783> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(19)</sup> Suriye TV, “24”, “الرئيس السوري يلتقي وجهاء الدروز في دمشق”, 24 Şubat 2025, <https://bit.ly/4IRIaNT> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

itirazları sonrası iptal edilmiş ve bir alt kademede olan dinî figürlerin Şara ile görüşmesi kararlaştırılmıştır.

### **Bölünmüş Suriye Planı**

İsrail, uzun süredir bölünmüş bir Suriye'nin ve zayıf bir Şam'ın kendi güvenliği için daha avantajlı olacağını düşünmektedir. İsrail'in güvenlik doktrinlerinden biri olan “azınlıklar ittifakı”<sup>(20)</sup> stratejisi, bölgede Sünni Arap çoğunluğunu dengelemek için gayrimüslimler ve etnik azınlıklarla ittifak kurmayı amaçlamaktadır. Lübnan'daki Marunilerden, Irak'taki Kürtlere kadar farklı gruplarla ilişkilerini geliştiren İsrail, Suriye'de de benzer bir politika gütmektedir. Bu strateji, Suriye'nin güçlü bir merkezî hükümet yerine etnik ve mezhepsel bölgelere ayrılmasını teşvik etmektedir. Böylece İsrail, kendisine düşman bir Suriye devletinin yeniden toparlanmasını önleyerek kendi güvenlik çıkarlarını koruyabileceğini düşünmektedir. İsrail'in bölünmüş Suriye stratejisi, ülkeyi etnik ve mezhepsel çizgiler boyunca parçalayarak zayıflatmayı hedeflemektedir. Özellikle güneydeki Dürzi toplumu üzerinden yürütülen bu politika, Suriye'nin birliğini yeniden sağlamaya çalışan yeni hükümeti engellemeyi amaçlamaktadır. İsrail Başbakanı Netanyahu, Suriye'nin güneyinin askerden arındırılması gerektiğini savunurken Dürzileri koruma bahanesiyle belirli gruplarla da temas kurmaktadır. Ancak İsrail'in bu politikası bölgedeki demografik ve siyasî gerçekleri göz ardı etmektedir. Daraa ve Kuneytra'daki Sünni Arapları dışlayarak yalnızca Dürzi gruplara yönelmesi, güney Suriye'deki mezhepsel ayrılıkları derinleştirme riski taşımaktadır.

### **Ekonomik Kaldıraç**

İsrail, Güney Suriye'deki Dürzi toplumu üzerindeki etkisini artırmak için askerî ve diplomatik girişimlerinin yanı sıra ekonomik teşvikleri de devreye sokmaktadır. Bu kapsamda, Suriyeli Dürziler için işgal altındaki Golan Tepelerinde çalışma izinleri sunarak bölgedeki ekonomik bağımlılığı artırmayı hedeflemektedir. İsrail'in sunduğu iş imkânları, Suriye'deki ekonomik kriz nedeniyle zor durumda olan Dürzi gençler için cazip bir seçenek öne çıkmaktadır. Önerilen işlerde günlük 75 ila 100 dolar arasında değişen maaşlar verilmesi planlanmaktadır.<sup>(21)</sup> Suriye'de kamu sektöründe çalışanların aylık 25 dolar civarında kazandığı<sup>(22)</sup> düşünüldüğünde, bu teklifin büyük bir ekonomik avantaj sunduğu ortadadır. Ancak bu hamle yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda stratejik bir boyut da taşımaktadır. Bu tür ekonomik teşviklerin Dürzileri Şam'dan uzaklaştırma, bölgedeki Sünni Araplardan koparma ve zaman içinde Golan Tepelerinde demografik değişiklikler yaratma riski bulunmaktadır.

<sup>(20)</sup> Yusri Hazan, “A people that shall dwell alone; is that so? Israel and the minorities alliance“, Tandf Online, 3 Şubat 2020, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00263206.2020.1713758> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(21)</sup> Jerusalem Post, “IDF reportedly offers southern Syria's Druze community job opportunities“, 24 Şubat 2025, <https://www.jpost.com/middle-east/article-843553> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(22)</sup> Chris Hamill-Stewart, “Syrian public sector workers set for 400% pay rise“, 7 Ocak 2025, <https://www.agbi.com/employment/2025/01/syrian-public-sector-workers-set-for-400-pay-rise/> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

İsrail'in planladığı bu çalışma izinlerine ilaveten, kendi kontrolü altındaki bölgelerde yaşayan Dürzilere yönelik de bazı ekonomik hamleleri bulunmaktadır. Suriye'deki yeni gelişmelerin üzerine İsrail, Çerkez ve Dürzi köylerinin altyapısının ve yaşam koşullarının ülke çapında desteklenmesi amacıyla bir bütçe planı hazırlamıştır. Bu planın toplam bütçesi 3,9 NIS, yani yaklaşık 1 milyar dolardır.<sup>(23)</sup> Golan merkezli bu ekonomik hamlelere ilaveten, İsrail'in Suriye'deki Dürzilere yönelik özel insani yardım faaliyetleri de yürüttüğü bilinmektedir.

## Ceramana Krizi ve Dürzilerin Tepkileri

Şam kırsalında yer alan Ceramana ilçesinde yaşanan güvenlik krizi, Dürzi topluluğu içindeki farklı eğilimleri ve bölgesel güç dengelerini yeniden şekillendirdi. Çoğunlukla Dürzi ve Hristiyan nüfusa ev sahipliği yapan bu bölgede yaşanan gerilim, Şam ile İsrail arasında bir dolaylı güç mücadelesine dönüşmüştür.

### Krizin Başlangıcı ve Gelişimi

Ceramana krizinin fitili, "Ceramana Kalkanı" adlı silahlı grubun denetiminde bulunan bir kontrol noktasında ateşlendi. Şam Kırsalı Emniyet Müdürü Husam et-Tahhan'ın açıklamasına göre, Suriye Savunma Bakanlığı mensupları akrabalarını ziyaret etmek üzere ilçeye girerken durduruldu. Silahlarını teslim etmeye zorlandıktan sonra darp edilip araçlarına doğrudan ateş açıldı. Bu saldırıda Ahmed Edib el-Hatib adlı bir kişi olay yerinde hayatını kaybetti, bir kişi de yaralanarak alıkonuldu. Olayın ardından silahlı kişiler Ceramana'daki polis karakoluna saldırarak polis memurlarını karakoldan çıkardı ve polislerin silahlarını aldı. Gerginliğin tırmanmasıyla birlikte Suriye İçişleri Bakanlığına bağlı Genel Güvenlik Güçleri bölgeye sevk edildi ve Suriye Savunma Bakanlığı da askerî takviye gönderdi. Bu çatışmalarda bir kişi hayatını kaybederken dokuz kişi de yaralandı.<sup>(24)</sup>

### Dürzi Liderlerinin Arabuluculuk Çabaları

Kriz patlak verdikten sonra, Süveyda'nın ileri gelen Dürzi liderlerinden Leys el-Bulus öncülüğünde bir konvoy Ceramana'ya giderek arabuluculuk girişimlerinde bulundu. Bunun yanında, Ceramana'nın ileri gelenleri bir açıklama yayınlarak saldırıyı kınadı ve faillerin cezalandırılmasını istedi. Bu açıklamada Ceramana'da meydana gelen olayın düzensiz bir grubun eliyle gerçekleşen vaka olarak tanımlandı.<sup>(25)</sup> Ayrıca, güvenlik yetkilileri ve kanaat önderleri arasında yapılan yoğun görüşmeler sonucunda esir alınan polis memuru, Ceramana'nın ileri gelenlerinin aracılığıyla serbest bırakıldı. Şam Kırsalı Polis Müdürü Tahir

<sup>(23)</sup> Jerusalem Post, "Netanyahu to unveil NIS 3.9 billion plan to develop Israel's Druze, Circassian sectors", 5 Mart 2025, [https://www.jpost.com/israel-news/article-844661?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.jpost.com/israel-news/article-844661?utm_source=chatgpt.com) (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(24)</sup> Al Jazeera English, "Syrian forces deployed in Jaramana to end unrest", 3 Mart 2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/3/syrian-forces-deployed-in-jaramana-to-end-unrest> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(25)</sup> Rizik Alabi, "'We Did Not Ask for Protection': Syrian Druze Reject Netanyahu's Intervention", The Media Line, 3 Mart 2025, <https://themedialine.org/top-stories/we-did-not-ask-for-protection-syrian-druze-reject-netanyahu-intervention/> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

Muhammed Ömer, Genel Güvenlik Güçleri ile "Ceramana Kalkanı" adlı yerel silahlı grupların birlikte bulunduğu karakolda incelemelerde bulunarak durumu yakından takip etti. Genel Güvenlik Güçlerine bağlı birliklerin, Ceramana'ya Dürzi bayraklarla girmeleri ise sembolik olarak bölgedeki Dürzi topluluğa önemli bir mesaj verdi.<sup>(26)</sup>

### **Kriz Sonrası Değişen Dengeler**

Suriye hükümetinin güvenlik güçleri, müzakerelerin ardından Ceramana'ya girerek bölgede konuşlandı. Sivil Çalışma Grubu üyesi Rebia Munzir'in belirttiğine göre, son 48 saatte yaşanan kargaşanın ardından yapılan görüşmeler neticesinde güvenlik güçleri bölgeye yerleşti ve halkla işbirliği içinde güvenlik durumunu izlemeye başladı.

Öte yandan, İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ve Savunma Bakanı Yisrael Katz'ın, İsrail ordusuna Ceramana'daki Dürzi bölgesini korumak için hazırlık yapma talimatı verdiği bildirildi. Netanyahu'nun ofisinden yapılan açıklamada, Dürzilerin güvenliğinin kendileri için önemli olduğu ve onlara zarar verebilecek her türlü girişime İsrail'in karşılık vereceği ifade edildi.<sup>(27)</sup>

Buna paralel olarak Lübnanlı Dürzi lider Velid Canbolat da "Siyonist proje, zayıf zihinleri bir iç savaşa sürüklemek istiyor" uyarısında bulundu. Canbolat, Dürzilerin "ya güçlerini aldıkları Arap kimliğini korumak ya da Siyonist plana uymak gibi büyük bir meydan okumayla karşı karşıya olduklarını" vurguladı.<sup>(28)</sup>

Sonuç olarak Ceramana krizi, Dürzilerin birliği ve kararlı tutumu sayesinde çözüme kavuşsa da bölgedeki güç dengelerinin ne kadar hassas olduğunu ve İsrail'in Suriye'nin iç işlerine müdahale girişimlerini açıkça ortaya çıkardı.

### **Şam ile Yapılan Anlaşma**

Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed el Şara'yı 11 Mart tarihinde ziyaret eden Süveyda'nın önde gelenlerinden oluşan Dürzi heyet ile bir anlaşmaya varılmıştır. Anlaşma gereğince Süveyda vilayetindeki emniyet birimleri Suriye İçişleri Bakanlığına devredilecek ve bunun karşılığında Süveyda'da sadece yerel halktan polis alımı yapılacaktır. Yerelden yapılan polis alımları yine yerelde görevlendirilecektir. Anlaşma gereğince Süveyda vilayetinin adım adım Şam kontrolüne girmesi planlanmaktadır.<sup>(29)</sup>

<sup>(26)</sup> The Maltese Herald, "Syrian Security Forces enter the Jaramah neighbourhood of Damascus waving the Druze flag", 3 Mart 2025, [https://themalteseherald.com/2025/03/03/syrian-security-forces-enter-the-jaramah-neighbourhood-waving-the-druze-flag/#google\\_vignette](https://themalteseherald.com/2025/03/03/syrian-security-forces-enter-the-jaramah-neighbourhood-waving-the-druze-flag/#google_vignette) (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(27)</sup> Jerusalem Post, "Netanyahu tells IDF to protect 'Druze village amid clashes with terrorist' Syrian forces", 1 Mart 2025, <https://www.jpost.com/breaking-news/article-844244> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(28)</sup> Kareem Chehayeb, "Prominent Lebanese Druze leader says he will visit Syria soon as tensions with Israel simmer", AP News, 3 Mart 2025, <https://apnews.com/article/israel-syria-druze-jumblatt-lebanon-jaramana-assad-ccc72b1477cf5ac337e85c0a1152036b> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(29)</sup> Shachar Kleiman, Adi Nirman ve Ariel Kahana, "Report: Following Kurdish accord, al-Sharaa secures agreement with Druze", Israel Hayom, 11 Mart 2025, <https://www.israelhayom.com/2025/03/11/report-following-kurdish-accord-al-sharaa-secures-agreement-with-druze/> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

Anlaşmanın sağlanmasının ardından Şeyh Haceri'nin de temsilci ekibiyle aynı mutabakat ayrı olarak tekrar imzalanmıştır; ancak imzalı anlaşma metnine rağmen Şeyh Haceri kamuoyuna açık bir şekilde anlaşmayı reddettiklerini ifade etmiştir.<sup>(30)</sup> Şeyh Haceri'nin bu beyanına rağmen Süveyda vilayetinde polis alımları yapılmış ve vilayette görevlendirilecek polis güçlerinin eğitim süreçleri başlamıştır.

Bu anlaşmanın akabinde Dürzilerin dinî liderlerinden olan ve siyasetten uzak bir profil çizen Şeyh Hannavi daha aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Şeyh Hannavi, Suriyeli medya organlarında birçok röportaj vermiş ve Şam'a olan desteğini açıklamıştır. İsrail'in Suriye ve Dürzilere yönelik tutumunu kınamıştır.<sup>(31)</sup> Benzer şekilde Şeyh Cerbua da kamuoyuna açık bir şekilde Şam'dan yana ve İsrail karşıtı bir tutum sergilemiştir.<sup>(32)</sup>

Bayram öncesi Suriye'de açıklanan yeni kabinenin teknokrat bakanının Süveyda vilayetinden bir Dürzi olması dikkat çekmiştir. Nitekim Süveyda vilayetinin temel ekonomik gelir kaynağı tarımdır. Ancak Suriye'nin yeni anayasal deklarasyonu Şeyh Haceri tarafından kabul edilmemiştir.<sup>(33)</sup>

Şeyh Haceri, Şeyh Hannavi ve Şeyh Cerbua'nın Süveyda valisine bayram ziyaretinde bulunmaları olumlu bir gelişme olarak karşımıza çıkmıştır. Nitekim Şeyh Haceri'nin Süveyda valisi olarak atanması yönünde önerdiği ismin yerine, Şam hükümetine daha yakın bir ismin vali olarak atanması taraflar arasında ilk anlaşmazlık olarak ortaya çıkmıştı. Ayrıca son dönemde giderek daha fazla öne çıkan Leys el Balus, Suriye Savunma Bakanı Şam'da ziyaret etmiş ve kendisiyle hediyeleşmiştir.

Buna ilaveten, Suriye Cumhurbaşkanı'nın geleneksel Dürzi liderlerin yanında Dürziler arasında önemli kanaat önderleriyle de doğrudan irtibat ve koordinasyon halindedir. Görece daha iyi eğitim seviyesine sahip birçok Dürzi kişiliğin doğrudan Şam tarafından muhatap alınmıştır. Ayrıca Dürzi sivil toplum kuruluşlarıyla da güçlü ilişkiler kurulmaktadır.

## Sonuç

Suriye'deki Dürzi topluluğu, karmaşık dinî ve askerî yapılarıyla dış müdahalelere karşı hem temkinli hem de dirençli bir duruş sergilemektedir. Rapor boyunca görüldüğü üzere, İsrail'in Dürziler üzerindeki etkisini artırma girişimleri, bu topluluğun iç dinamiklerini yeterince anlamamaktan kaynaklanan stratejik bir yanılgıya dayanmaktadır. Dürzi toplumu, mezhebî sınırları ve hiyerarşik dinî yapısıyla dış aktörlere karşı kolektif bir koruma mekanizması oluşturmuş ve farklı liderlik figürleri arasında süregelen dengeyle kendi iç istikrarını

<sup>(30)</sup>The New Arab, "Druze leader dismisses chance of agreement with 'radical' Syria government after constitution emerges", 14 Mart 2025, <https://www.newarab.com/news/druze-leader-says-no-agreement-radical-syria-government> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(31)</sup>Ayman Al-Shawfi, "تعيينات المحافظة في السويداء تثير الجدل حول الإدارة الذاتية", El Cezire Arapça, 20 Ocak 2025, <https://bit.ly/3YVTMFF> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(32)</sup>Sky News Arabia, "14", "منفتحون على حكومة دمشق", Mart 2025, <https://bit.ly/3YVTU87> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

<sup>(33)</sup>Welat TV, "Sheikh al-Hijri: The Constitutional Declaration is Dictatorial; We Demand a Legitimate and Legal Declaration", 19 Mart 2025, <https://welattv.com/en/node/10988> (Erişim tarihi: 7 Nisan 2025).

sağlamayı başarmıştır. İsrail'in, Dürzi güç merkezleri arasında sadece Şeyh Haceri'ye ve yeni kurulan Süveyda Askeri Meclisine dayanması çok sürdürülebilir ve gerçekçi bir politika değildir.

Netanyahu'nun "koruma" vaadiyle Dürzi toplumunu İsrail yanlısı bir pozisyona çekme çabası gerek askerî gerekse dinî aktörler tarafından açıkça reddedilmiş, aksine bu tür açıklamalar Şam ile ilişkilerin pekiştirilmesine vesile olmuştur. Bu gelişmeler, İsrail'in bölgeye yönelik "azınlıklar ittifakı" stratejisinin Suriye özelinde işlemeyebileceğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda İsrail'in, Suriye'nin güneyindeki Dürziler aracılığıyla Şam yönetimini zayıflatma çabası ters tepmeye aday bir yanlış hesaplama değildir. İsrail'in gerçekleştirdiği tüm kara harekâtlarının ortak sorunu İsrail mevcudiyetini sürdürmek olmuştur. Nitekim İsrail ordusu birçok harekâta ilk başta başarılı olup bir bölgeyi işgal edebilmiş; fakat sonunda işgal ettiği bu bölgelerden geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu durumun tek istisnası Golan Tepeleri ve Batı Şeria'dır. Batı Şeria'yı, özel ve karmaşık durumu sebebiyle ayrı tutacak olursak İsrail'in Golan Tepelerinde kalabilmesinin iki temel nedeni bulunmaktadır. Birinci neden bölgenin düşük nüfus yoğunluğudur. İkinci neden ise İsrail'in Dürzilerle kurduğu angajmandır.

İsrail bu tecrübeden hareketle Suriye'nin güneyi için benzer şekilde Dürzileri yanına çekerek bir yaklaşım geliştirmek istemiştir. Ancak Suriye'nin güneyi, Golan Tepelerine benzememektedir. Benzerlik açısından Lübnan'ın güneyi daha doğru bir örneklem teşkil etmektedir. İsrail'in mevcut politikası, 1980'li yıllarda Lübnan'daki Marunîler ile 'Lübnan Güçleri' adı altında bir yapıyla kurduğu angajmana benzemektedir. Zamanında Lübnan Güçleri, Lübnan'ın güneyinde demografik olarak sınırlı bir etki alanına sahipti ve Marunîlerin çoğunluğunu temsil etmemekteydi. İsrail, onların etki alanını gereğinden büyük görüp Lübnan'a girmiş ve sonrasında geri çekilmek zorunda kalmıştı. Mevcut olarak İsrail'in, Suriyeli Dürziler arasında sınırlı tek bir kesim ile işbirliği yaparak Dürzilerin büyük çoğunluğunu ve Suriye'nin güneyindeki Dera, Kuneytra ve Şam kırsalındaki Sünni çoğunluğu göz ardı etmesi benzer bir yanılgı olacaktır. Hatta Şeyh Haceri'nin dahi Şam'ın atadığı vali ile görüştüğü ve onun atadığı heyetin de Şam ile anlaşma imzaladığı göz önünde bulundurulursa İsrail, Süveyda'da hiçbir yerel müttefik bulamayabilir. Ancak İsrail'in Dürzilere yönelik ekonomik hamleleri için durum değerlendirmesi çok daha farklı olabilir. Eğer İsrail'in amacı genişlemeci bir yaklaşımdan ziyade, Suriye'deki Dürzilerin Golan Tepelerine göç etmesi ve Golan Tepelerinde demografik mühendislikle kendisine bağlı nüfusu artırmaksa, o zaman belirli oranda başarı elde edebileceği öngörülebilir. Suriye'deki kötü ekonomik şartlar yerine İsrail'deki daha yüksek refah seviyesinde yaşamayı tercih edebilecek Dürzi sivilin sayısını öngörmek zor olsa da, önemli bir nüfustan bahsetmek mümkündür.